

PUNO SLIKA O JEDNOJ STVARNOSTI

Mato ZOVKIĆ, *Isusove parabole – slike o kraljevstvu Božjem* (Sarajevo: KBF; Zagreb: Glas Koncila, 2018.), 352 stranice.

Prof. emeritus Mato Zovkić neumoran je radnik koji ni u svojim sedamdesetima ne posustaje. Početkom 2018. izašla je njegova nova knjiga pod gornjim naslovom. Ništa novo za Zovkića, samo je knjiga nova. Riječ je o proširenom i produbljenom plodu tematskog izbornog seminara na KBF-u Sarajevo, koji je održao s deset studenata ak. god. 2009./2010. Navodeći njihova imena, posvećuje im ovu knjigu. Ista predavanja imao je mjesečno na Radio Mariji Bosne i Hercegovine od 2014.-2016. god.

Knjiga je pisana u prepoznatljivom „zovkićevskom“ jednostavnom a laganom stilu i tečnom a vrlo razumljivom jeziku. Uz uvodno izlaganje o slikovitu Isusovu izražavanju kojim je Isus odašiljao svoje poruke u knjizi je, uz kazalo imena i biblijskih mjesta, obrađeno 25 prispodoba iz sinoptičkih evanđelja (Matej, Marko, Luka), bilo da se pojavljuju na više mjesta, bilo kao vlastita jednom evanđelistu. Tako sveukupno uzevši imamo dvije Markove, deset Matejevih, osamnaest Lukinih i sedam

zajedničkih sinoptičkih parabola od kojih je većina ovdje obrađena. U predstavljanju zajedničkih parabola Zovkić usporedo navodi vlastitosti svakoga pripovjedača.

Svakoj prispodobi Zovkić primarno pristupa polazeći od povijesno-biblijskog vida preko egzegetsko-teološkog tumačenja do današnje poruke, pretežito zaobilazeći njihovo alegorijsko tumačenje. Autor kod svake prispodobe uvodi čitatelja u širi teološki makrokontekst, donosi cjeloviti tekst parabole, predstavlja literarnu strukturu teksta, obrazlaže egzegezu glavnih pojmova i likova, koje analitički povezuje sa sličnim biblijskim mjestima i zgodama cijeloga Svetog pisma. Onda slijedi glavna razrada koja pojašnjava njihov tadašnji mikrokontekst iz raznih vidova (kulturni, politički, sociološki, vjerski i sl.) i sukcesivno nudi već poznato tumačenje parabola s naglaskom na nove poglede razumijevanja mnogobrojnih slika o jednoj stvarnosti, tj. o kraljevstvu Božjem. Pri tome se oslanja na mnogobrojne relevantne, pretežito američke i njemačke bibličare današnjeg vremena. Zovkić s ponosom ističe da među njima ima i žena koje ne propušta citirati. Autor ove knjige svugdje uredno navodi njihove stavove i donosi njihove izvore. Na kraju svake prispodobe donosi popis najznačajnije tematske literature.

Često navodeći mišljenja dru-

gih bibličara, Zovkić ne propušta utisnuti svoj pečat kroz određena tumačenja, a posebno kroz proširenja ili preformuliranja uobičajenih naslova prisposoba.

U malom predstavljanju velike knjige nije prikladno izdvajati bilo koju prisposobu i posebno je isticati. Ipak mi se čini da je na mjestu navesti sve parabole koje su ovdje detaljno obrađene, i to po onim naslovima koje im je Zovkić dao: *Parabola o sjemenu zasijanom u četiri vrste tla* (Mk 4,3-20; Mt 13,3-23; Lk 8,5-15) na str. 31-43; *Prisposobe o novoj zakrpi i novom vinu* (Mk 2,21-22; Mt 9,16-17; Lk 36-38) na str. 45-53; *Parabola o gorušičinu zrnu i kvascu u tijestu* (Lk 13,18-21) na str. 55-67; *Parabola o vinogradarima ubojicama* (Mk 12,1-12) na str. 69-83; *Slika o Bogu u parabolama o izgubljenoj ovci i drahmi* (Lk 15,1-10) na str. 85-96; *Parabola o zasijanom sjemenu koje nezaustavljivo raste* (Mk 4,26-29) na str. 97-104; *Parabola o ljulju na njivi pšenice* (Mt 13,24-30.36-44) na str. 105-117; *Parabole o pronađenom blagu i otkrivenom biseru* (Mt 13,44-46) na str. 119-128; *Parabola o razvrstavanju ulovljenih riba* (Mt 13,47-50) na str. 129-136; *Parabola o domaćinu koji iz svoje riznice iznosi novo i staro* (Mt 13,51-53) na str. 137-144; *Parabola o dužniku s oprostjenjem ogromnog duga koji je postao nemilosrdni vjerovnik* (Mt 18,21-35) na str. 145-154; Pa-

rabola o dobrom vlasniku vinograda (Mt 20,1-16) na str. 155-164; *Parabola o povjerenom novcu (Talenti – Mt 25,14-30)* na str. 165-174; *Slika o pastiru koji razlučuje jarce od ovaca* (Mt 25,31-46) na str. 175-190; *Lukina parabola o dva dužnika u zgodi o grešnici u kući Šimuna farizeja* (Lk 7,36-50) na str. 191-206; *Parabola o milosrdnom Samarijancu u raspravi o najvećoj zapovijedi* (Lk 10,25-37) na str. 207-219; *Parabola o različitim uzvanicima na velikoj gozbi* (Lk 14,12-24) na str. 221-235; *Parabola o milosrdnom Ocu i dva sina* (Lk 15,11-32) na str. 237-250; *Parabola o osramoćenom gospodaru ili nepravednom upravitelju* (Lk 16,1-13) na str. 251-264; *Samodostatni bogataš i bolesni siromah Lazar* (Lk 16,19-31) na str. 265-274; *Uporna udovica* (Lk 18,1-8) na str. 275-284; *Farizej i poreznik* (Lk 18,9-14) na str. 285-298; *Povjereni srebrnjaci* (Lk 19,11-17) na str. 299-309; *Vladavina Božja u parabolama o prijatelju u noći* (Lk 11,5-8) i *ludom poljoprivredniku* (Lk 12,13-21) na str. 311-320; *Parabola o kralju koji na gozbu zove mnoge i malobrojne* (Mt 22,1-14) na str. 321-335.

Govor slikama zgodno je i djelotvorno sredstvo pripovijedanja i poučavanja koje se na Istoku primjenjivalo u raširenoj mjeri. Prisposobe, pripovijetke, zagonetke i slike općenito su lako pamtljive i usmeno lako prenosive, a s druge

strane, s puno izražajne snage i s lako uočenom porukom.

One imaju usporedni karakter koji ima za cilj od poznatoga nešto dublje otkriti i do nečega vrednijega dovesti. Takav govor se na hebrejskom zvao *mašal* a na grčkom *parabola*. Dokazano je da je takav govor slikama pripadao židovskoj vjerničkoj kulturi.

Evandeoske slike o kraljevstvu Božjem, kojima je čest početak: *Kraljevstvo je nebesko kao...* ili -slično, mahom su uzete iz običnog svakodnevnog života Isusova vremena, a neke imaju svoje nadahnuće u Starom zavjetu. Poslije uspoređivanja glavnih pojmova u njima mogli bismo ih svrstati u one parabole koje polaze od konkretnih stvari poput sjemena, gorušičina zrna, mreže, zakrpe, mješine, vina, vinograda, smokve, ribe, ovce, jarca, kvasca, drahme, talenta - mine (mne) - srebrnjaka (novca), bisera, gozbe i sl. Posebnu skupinu čine parabole u kojima su glavni likovi određene službe kao domaćini, domaćice, gospodari, vinogradari, poljodjelci, sijači, pastiri, upravitelji, dužnici, vjerovnici, poreznici, carinici, trgovci, radnici i sl. Jednu grupu parabola povezuju likovi socijalnog stanja kao bogataši, siromasi, prosjaci, bolesnici, udovice, slugе, robovi i sl. Posebnu skupinu čine one relacijske parabole u kojima se izražava neki odnos, kao npr. otac i sin, dva prijatelja, dva duž-

nika, Samarijanac i drugi, farizej i poreznik i sl.

Evandeoske slike su uistinu izazovne i potpuno razumljive čovjeku Isusova vremena. Polaze od sadašnjosti, a okrenute su budućnosti. Njihov jezik izražavanja nije tipično i tradicionalno teološki, nego je provokativan i konkretan. Svojom usmjerenošću, okvirnim postavljanjem, ciljanim sadržajem svaka parabola poput odskočne daske upućuje i dodiruje temu kraljevstva nebeskoga, izravno ili neizravno. Svaka dovodi do pitanja Boga, a onda i samoga Isusa. Skriveni a željeni cilj je da sučeljavaju slušatelja s novom stvarnošću u Isusu Kristu. One su istodobno objava Boga i samoobjava Isusa. Prispodobe su srž njegova navještaja. U njima se već upriputnjuje kraljevstvo Božje, jer se u Isusu nalazi ono skriveno blago, jer se u Isusovoj riječi i djelu približilo kraljevstvo Božje, jer je ono već sada među vama (Lk 17,21), iako još nesavršeno.

Bez obzira na to koliko su parabole uistinu od povijesnog Isusa ili prerada sinoptika prema vlastitom istraživanju ili prema potrebi i očekivanju zajednice, svaka nosi jasnu Isusovu poruku da je kraljevstvo Božje nadnaravno, milosni i duhovni dar čovjeku, koji se ne može opisati jednom riječi ili ocrtati jednom slikom, zbog čega imamo mnoge slike o jednoj stvarnosti. Taj dar se može

samo primiti. On se ne mjeri ljudskim pozitivnim mjerilima. Božje kraljevstvo sigurno, iako polako, raste u svijetu nutarnjom snagom poput kvasca u tijestu. Ono od maloga postaje sve veće poput gorušičina zrna koje izrasta u veliko stablo. Isusove parabole zorno poručuju da put u kraljevstvo vodi kroz iskazanu i konkretnu ljubav i milosrđe prema najslabijima, rubnima, bolesnima, sakatima, hromima, nevoljnima i sl. Zbog takvih svojstava neki bibličari danas (Božo Lujčić) za kraljevstvo Božje u hrvatskom jeziku predlažu i koriste pojam „Božja vladavina“ jer pojam „kraljevstvo“ podrazumijeva u većoj mjeri određeni sustav i ideologiju (311).

Parabole su direktne, ali nisu nasilne. Metodološki one su pozivale da svatko osobno razmisli o naznačenom pitanju, temi i poruci parabole te da svatko za sebe traži način kako odnose među ljudima učiniti humanijima, s onim potentiranjem na kraju, kao npr.: idi pa i ti čini tako, Lk 10,37. Time su parabole pozivale na osobno obraćenje u odnosu na dotadašnji životni put i potpunu predanost Božjoj volji. Takvim tumačenjem i porukama parabola o određenim pitanjima, posebno s izravnim pozivima na obrat i preusmjeravanje stavova, Isus je došao u sukob s tradicionalnim tumačenjima farizeja (što doslovno znači odijeljen, izdvojen), npr. o suboti a osobito o

kraljevstvu nebeskom. Za farizeje je ono predstavljalo zemaljsku i povijesnu vrijednost koja se ima dogoditi brzo u očekivanju nacionalnog oslobođenja od okupacije ili je predstavljalo nešto što se može zaslužiti držanjem vjerskih propisa. Za Isusa je ono nadnaravna i duhovna vrijednost koja zahtijeva čovjekov napor ovdje i sada „bogatiti se u Bogu“ (Lk 12,31), koja se već tajanstveno ostvaruje, ali još ne potpuno. Za Isusa su parabole sredstva poučavanja, a za prve kršćane bile su mediji sjećanja na Isusov opus i poruku. Za nas danas su izazov kako uskladiti mnoge slike o jednoj stvarnosti i pretočiti ih u naš konkretni život.

Kada čovjek biva obogaćen pročitanoj knjigom, onda se trud autora isplatio a vrijeme čitatelja još više. Meni je ova knjiga proširila svetopisamske vidike i poglede kroz mnoga mala objašnjenja koja pomažu dublje razumjeti određenu parabolu u današnjem kontekstu. Gdje god je mogao u današnjem razumijevanju parabola Zovkić potencira međureligijsku i dijalošku toleranciju prema religioznim i nacionalnim manjinama. Jednako tako koristi svaku priliku ukazati na prijašnje antisemitske elemente inspirirane kršćanskom egzegezom (usp.: str. 324-325; 308; 230; 81; 77; 13), a pri tome poziva da ih danas tumačimo drukčije. S posebnim naglaskom

zalaže se protiv diskriminacije, a za pravo uvažavanje žena u suvremenom svijetu (usp.: str. 280; 91-94) te svugdje potiče na veću civilizaciju ljubavi (usp.: str. 185), a osuđuje izoliranost prema svima rubnima i nevoljnima.

Iz mojega iskustva čitanja i obogaćenja ovom knjigom mogu je svesrdno preporučiti svim profesorima i studentima teologije na bogoslovnim fakultetima ili na teološkim institutima, nadalje posebno svim propovjednicima jer Zovkić često ukazuje kada se koja parabola čita u liturgijskim slavljenjima Crkve i pri tome nudi svoje naglaske, također svim vjeroučiteljima, kao i svim vjernicima koji nastoje dublje prodrijeti u tajne svoje vjere u parabolama sinoptika.

Niko IKIĆ

MARIJA, KRISTOVA I NAŠA MAJKA

Leo SCHEFFCZYK, *Marija Kristova i naša majka* (Split: Verbum, 2017.), 359 str.

Koncem 2017. godine izdavačka kuća Verbum iz Splita objavila je dragocjeno djelo *Marija Kristova i naša majka*. Autor je njemački teolog i kardinal Leo Scheffczyk. Velike zasluge i pohvale upućujemo prevoditelju fra

Ivanu Ivandi koji je i ovoga puta donio briljantan i tečan hrvatski prijevod ovoga djela. Scheffczykov rad pojavio se na njemačkom jeziku 2003. godine, dvije godine prije kardinalove smrti, ali se zapravo radi o dorađenoj i osvježenoj mariologiji koja je nastajala od 1979. do 1985. godine. Iz uvoda saznajemo da prvotni cilj ove knjige nije znanstveni prikaz mariologije, nego produbljivanje vjerničkog razmatranja koje ne zaobilazi ni teološko utemeljenje.

Knjiga je podijeljena u četiri dijela. Prvi dio bavi se biblijskim svjedočanstvima o Mariji, drugi Marijom u vjeri Crkve, treći dio bistri Marijino štovanje u Crkvi, a četvrti se bavi pitanjem Fatimske poruke.

U prvome dijelu ovaj vrsni njemački teolog, donoseći biblijska svjedočanstva o Mariji, osvjetljava lik Marije kao Majke prisutne u Isusovu životu. Važno je istaknuti da naslov *Majka*, koji donose sva evanđelja, ne smijemo shvatiti tek kao općeljudsku oznaku kojom se izriče rodbinsko-obiteljski odnos, nego u tom izrazu moramo čitati mesijansko *božansko* majčinstvo. U Marijinu preuzimanju mesijanskoga majčinstva na sebe, u trenutku u kojemu i ne zna kako će Mesija ostvariti svoje djelo, ni kako bi ona trebala izvršiti svoju ulogu službenice i majke, Scheffczyk čita potvrdu Marijine nepokolebljive vjere podcrtavajući da je njezino